

Dr. sc. STANKO ANTIĆ

Dr. sc. Branko Blažević, TURIZAM U GOSPODARSKOM SUSTAVU

drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje

Profesor na Fakultetu za turistički i hotelski menadžment u Opatiji, dr. Branko Blažević, autor je knjige «Turizam u gospodarskom sustavu» što ju je 2007. godine kao drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje objavio Hotelijerski fakultet. Knjiga je naišla na izuzetno dobar prijem među stručnjacima i znanstvenicima i dobila visoke ocjene što dokazuju izvodi iz recenzija knjige.

Branko Blažević rođen je 1952. godine u Novom Vinodolskom. Diplomirao je i magistrirao na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci 1975. odnosno 1989. godine. Doktorirao je 1994. godine na Sveučilištu u Rijeci, iz područja ekonomskih znanosti.

Nakon završetka studija obavljao je različite stručne i rukovodeće funkcije u gospodarstvu, posebno u ugostiteljsko turističkoj djelatnosti (financijski direktor i glavni direktor poduzeća). Četiri godine obnašao je funkciju predsjednika Općine Crikvenica. Bavio se financijskom i razvojnom problematikom.

U znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora izabran je 2005. godine na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Predavač je na dva kolegija na Fakultetu za turistički i hotelski menadžment u Opatiji - Makroekonomija i Gospodarstvo Hrvatske, kao i dva kolegija na poslijediplomskim studijima istog fakulteta - Planiranje, financiranje i izgradnja hotelskih objekata, te Sustav turističke potražnje i potrošnje.

Mentor je većem broju diplomanata, magistranata i doktoranata.

Sudjelovao je ili samostalno vodio više stručnih i znanstvenih projekata iz područja strateškog regionalnog ekonomskog razvoja kao i razvoja poduzeća.

Sudjelovao je na brojnim tuzemnim i međunarodnim konferencijama, seminarima i treninzima, uglavnom iz područja gospodarskog razvoja, turizma, urbane problematike i zaštite okoliša. Objavio je preko 100 radova od čega 60 znanstvenih radova, izdao dvije knjige (monografije), četiri poglavlja u knjigama i preko 37 stručnih radova, te samostalno vodio više projekata.

Živi u Novom Vinodolskom sa suprugom Mirom i dva sina, Dankom i Ognjenom.

IZ RECENZIJA O KNJIZI

Akademik Vladimir Stipetić

„Radi se o izvanredno široko koncipiranom tekstu, po mom znanju dosad najvećem o ekonomici turizma u nas. Način obrade je na visokoj stručnoj razini, temeljito dokumentiran, pa nema dvojbe da rad zadovoljava kriterije potrebne za sveučilišni udžbenik.

Prof. dr. sc. Branko Blažević izradio je djelo koje, svojim sadržajem i kompleksnošću, znanstvenom utemeljenosti i argumentiranosti te sveukupnom kvalitetom, aktualnošću i praktičnom primjenjivošću, spada u red najkvalitetnijih djela iz područja kojem pripada.

S obzirom na bitne značajke ovog djela, ono, po vrsti, spada u vrhunski sveučilišni udžbenik s naglašenim elementima znanstvenog djela, ponajviše zato što je autor, u izradi istog, uspješno koristio znanstveni instrumentarij te izvodio zaključke i sudove po načelima i kriterijima znanosti.

Ovim svojim djelom autor pruža doprinos razvitku ekonomske znanosti i stvara pretpostavke za unapređenje turističko-gospodarske djelatnosti, kao i edukaciji kadrova, posebice menadžera, poglavito strateških, uključiv i strategiju turističke destinacije. Djelo svojom znanstvenom i edukativnom vrijednošću zadovoljava odgovarajuće društvene potrebe...”

Prof. dr. sc. Franjo Radišić

Prof. dr. sc. Branku Blaževiću, autoru brojnih znanstvenih i stručnih radova iz područja **Ekonomike gospodarstva**, objavljenih u zemlji i inozemstvu, uspjelo je da svoja bogata saznanja i menadžerska iskustva ugradi u ovaj jedinstveni udžbenik. U njemu je turizam sagledan u svom kompleksnom

gospodarskom i društvenom značenju. Pretpostavke za održivi razvoj turizma i njegovi veliki ekonomski utjecaji na gospodarstvo u udžbeniku su posebno fokusirani. Tekst ovog iznimno vrijednog i potrebnog udžbenika pisan je stručnim, ali razumljivim jezikom. Sadržaj teksta udžbenika je terminološki usklađen u jezičnom i konceptualnom pogledu. Ovaj udžbenik biti će obvezatna literatura na dodiplomskom, poslijediplomskom i specijalističkom studiju Fakulteta za turistički i hotelski menadžment u Opatiji. Udžbenik ovakvog naslova i sadržaja potreban je studentima, a jednako tako i menadžerima u gospodarstvu, posebice turizmu. Svojim udžbenikom, prof. dr. sc. Branko Blažević značajno proširuje znanstvena saznanja i literaturu iz « Ekonomike gospodarstva ».

Knjiga je rezultat dugogodišnjeg bavljenja problematikom gospodarskog sustava, posebno turizmom, razvojnom problematikom, ekološkom i ukupnom ekonomskom problematikom. Autor je dobro povezoao znanja i iskustva stečena dugogodišnjim radom na odgovornim mjestima u gospodarstvu, kao i bavljenjem ekonomskom teorijom i radom na znanstveno istraživačkim i primijenjenim projektima i to na mnogim područjima gospodarskog sustava, radeći kao profesor na Fakultetu, držeći kolegije na dodiplomskom („Makroekonomija“, „Gospodarski sustav Hrvatske“), kao i poslijediplomskom studiju („Planiranje, financiranje i izgradnja hotelskih objekata“ i „Sustav turističke potražnje i turističke potrošnje“).

U predgovoru knjige autor navodi da se je usmjerio na dva cilja, a to su:

- približiti čitatelju vezu gospodarskog sustava i turizma promatranih u sklopu opće teorije sustava i zalaganja za sustavni pristup problematici gospodarskog i turističkog razvoja
- pružiti čitatelju cjelovit uvid u poimanje i razumijevanje turizma kao složenog gospodarskog i društvenog sustava.

Prosudio je da se oba ta cilja u knjizi stalno isprepliću. „Razumijevanje turizma kao složene društvene pojave olakšava poznavanje teorije sustava. Razlikovanje sustavnog od analitičkog mišljenja jasno se ogleda kroz to što analitički mislilac i metodičar pristupa predmetima i pojavama parcijalno po dijelovima, pa stoga ne može vidjeti cjelinu. Sustav sam po sebi nije jednostavni zbir dijelova, već njihov integral-nova ukupna kvaliteta, a ne prosta kvantiteta. Dijelovi se mogu u odgovarajućem stupnju spoznati tek njihovim proučavanjem u međusobnoj povezanosti i interaktivnosti s cjelinom. Zato sustavni mislilac i istraživač «zna» što je cjelina, klasični analitičar to može tek dokučiti. Možda se u ovim postulatima i kriju nesporazumi oko poimanja i definiranja turizma kao složene društveno ekonomske pojave, kao podsustava velikog ekonomskog i društvenog sustava, što je upravo dobar primjer ne samo za razumijevanje turizma već je turizam dobar primjer za razumijevanje i same teorije sustava.“

Istućići vrijednost takvog pristupa, u nastavku je napisao: „Hrvatskoj je potrebna ofenzivna politika gospodarskog razvoja kao i nova teorija, nova politika gospodarskog razvoja, novi sustav funkcioniranja i novi pristup upravljanju, a to znači potrebu za jednom novom kulturom razvoja. Riječ je o razvoju kao cjelovitom povijesnom procesu u čijem je središtu čovjek. Ta kultura u najširem smislu obuhvaća i ekonomske djelatnosti i podrazumijeva sektorsko povezivanje i uspostavljanje odnosa između različitih područja, te komunikaciju među različitim vrstama ljudskog stvaralaštva, kao i među različitim društvima, zemljama, grupama i pojedincima. Novi razvojni modeli moraju voditi računa o svim aspektima ljudskog života. Možda je baš turizam upravo taj model, gdje možemo pronaći to sektorsko ili cehovsko povezivanje između različitih područja ili još bolje, riječ je o otklonu od cehovskog gledanja ne samo na praksu već i na samu nauku o turističkom i gospodarskom sustavu.

Očito je da se sustavnim mišljenjem i pristupom polemizira sa tradicionalnim shvaćanjima i ekonomskim teorijama koje je potrebno preispitati, davati kompleksne ocjene društvenog trenutka i projekciju i anticipaciju budućih kretanja i oblikovanja društva koje dolazi. Zalaganje za sustavni pristup problematici gospodarskog razvoja, za ofenzivnu politiku uz ograničenja i stalna prilagođavanja u odnosima dijelova i cjeline, te kratkog i dugog roka, je zapravo novi pristup razvoju. Kritičko sagledavanje sustava upravljanja kao najvažnijeg dijela sustava funkcioniranja vodi mijenjanju cjeline gospodarskog sustava, a naročito promjeni sustava upravljanja jednim složenim sustavom kao što je to turistički i gospodarski sustav.

Bez sustavnog pristupa kao nove naučne metodologije i njegove primjene na vrlo složene sustave i pojave, kao što je i turistički sustav, i to od najmanjih gospodarskih organizacija, gospodarskih grana, regija do nacionalnog gospodarstva i svjetskog društvenog sustava, put ka optimalnoj strategiji gospodarskog razvoja bio bi nemoguć.“

Kompoziciju knjige, prema samom autoru, čini jedanaest poglavlja.

„Prva dva poglavlja se bave turizmom kao važnim podsustavom gospodarskog sustava uvažavajući sve zakonitosti opće teorije sustava. Da bi se objasnio složeni gospodarski sustav tj. čitav ekonomski proces i njegov kružni tok a posebno turizam kao složeni gospodarski i društveni sustav u ekonomskom procesu, u pomoć je pozvana teorija sustava kao nova složenija metodologija istraživanja za objašnjenja složenih procesa. Obraden je sustavni pristup u istraživanju i koncipiranju turističkog i gospodarskog razvoja sa posebnim osvrtom na sustav koncepcijskih i strateških ciljeva turističkog i gospodarskog razvoja. Isto tako drugo poglavlje obrađuje i sustavno projektiranje turističkog i gospodarskog razvoja promatrajući projekciju sustava ciljeva, ras-

položivih resursa i organizaciju upravljanja turističkim i gospodarskim razvojem.

Poglavlja 3. i 4. bave se razvojnim faktorima turizma i strategijom turističkog, gospodarskog i ukupnog društvenog razvoja. Od razvojnih faktora turizma najveća je pozornost posvećena investicijama i ljudskom kapitalu, a posebno sustavu upravljanja investicijama u funkciji stvaranja nove ponude i povećane atraktivnosti i konkurentnosti turističke destinacije.

Od društvenog bogatstva u koje ubrajamo proizvedeno i prirodno bogatstvo, posebna je pozornost posvećena prirodnom bogatstvu, a posebno turističkoj renti i njenom prisvajanju kao zanemarenim dijelovima procesa privatizacije u Hrvatskoj. Poglavlje 6 bavi se turističkom potražnjom i turističkom potrošnjom kao važnim dijelovima agregatne potražnje i potrošnje te se ukazuje na učinke turizma u gospodarskom sustavu Hrvatske.

Poglavlja 1., 2., 3., 4. i 5. čine jezgru knjige.

Poglavlja od 6 do 11 mogu činiti samostalne i neovisne cjeline te se bave problematikom zaposlenosti odnosno mogućnošću turizma u rješavanju problema nezaposlenosti, platnom bilancom i ulogom turizma u pokrivanju svih stavaka platne bilance, ocjenom mikroekonomskog sustava ugostiteljske djelatnosti, regionalnim razvojem i turističkom regionalizacijom, okolišem i ekologijom, te konačno kvantifikacijom međusektorskih odnosa i efektima turističke potrošnje na domaći proizvod i zaposlenost.“

Autor se obilato služio stranom i domaćom literaturom, te u svojoj knjizi dobro prikazao što se o toj temi misli u svijetu i u nas.

„Ukratko ćemo ovdje spomenuti kako korištena inozemna i domaća literatura prati i analizira predmetnu temu: Kratku analizu obrade opusa podijelit ćemo u tri dijela: prvo dio se odnosi na teoriju sustava, drugi na makroekonomsku analizu i gospodarski sustav, a treći dio odnosi se na turizam kao složenu društveno-ekonomsku pojavu.

Spoznaje o izvorima i razvojnim dometima modernoga društva sadržane u djelima klasičnih autora – Maxa Webera, Emila Durkheima i Karla Marxa – teško zastarijevaju.

Od inozemnih autora za objašnjavanje teorija sustava korišteni su najprije radovi Ludwiga von Bertalanffyja i njegova „General System Theory“ kao nezaobilazno štivo, kao i Karla Poppera „Logic of Scientific Discovery“ te Petera Checklanda, „Systems Thinking, System Practice.“ Ništa manje vrijedni nisu radovi s područja systemske dinamike i systemskog mišljenja poput Michaela Pidda „Tools For Thinking“, Petera M. Sengea, „The fifth Discipline“ kao i Johna D. Stermana, „Business dynamic: Systems Thinking and Modeling for a Complex World“. Nezaobilazna je i knjiga poznatog filozofa Jürgen Habermasa „The Philosophical Discourse of modernity“ gdje čuveni filozof posuđuje upravo teoriju sustava radi objašnjavanja složenih filozofskih

i realnih problema suvremenog svijeta. Iako se radovi Radmile Stojanović prema godinama izdanja čine pomalo starim, isti su izuzetno aktualni i korisni jer se njezina uopćavanja i konkretni modeli mogu primijeniti i danas na brojne situacije u gospodarskom i društvenom sustavu Hrvatske ali i puno šire. To su posebno knjige, »Veliki ekonomski sistemi«, »Optimalna strategija privrednog razvoja« i »Na putu ka visokoindustrijaliziranom socijalizmu«. Trilogija profesora sociologije i urbanog i regionalnog planiranja na Sveučilištu u Kaliforniji Manuela Castellsa »Informacijsko doba« ukazuje na bitne promjene i široku integraciju znanja na novim osnovama interdisciplinarnog obrazovanja – da bi se s više strana moglo rasuđivati o novom dobu, kako analitički tako i kritički, te predvidjeti mogućnosti razvoja u ovom stoljeću i tisućljeću.

Od domaćih autora nezaobilazni su radovi akademika Adolfa Dragičevića »Svjetski izazov Hrvatskoj«, »Doba kiberkomunizma – visoke tehnologije i društvene promjene«, »Vizija i zbilja« i »Kritika političke ekonomije«. Isto tako jedna od knjiga koja mi je bila od izuzetne koristi je »Teorija sustava i informatizacija privrede i društva« Josipa Deželjina. Iako sam konzultirao i mnogu drugu literaturu, a i aktualne stranice interneta, navedeni radovi su na neki način okosnica prvog dijela, kao važne teorijske podloge za razumijevanje složenog gospodarskog i turističkog sustava.

Drugi dio literature se odnosi na makroekonomsku analizu i gospodarski sustav. Konzultirana su brojna djela od kojih posebno želim istaći radove inozemnih autora poput knjiga Olivera Blancharda »Makroekonomija«, Michaela Parkina »Makroekonomics«, Bradley R. Schillera »The Economy Today« te nezaobilaznu knjigu Samuelson, W.P., Nordhaus, *Economics*. Od mikroekonomske literature tu je knjiga profesorice na Ottawskom sveučilištu u Ontariju A. Kousoyiannis »Moderna mikroekonomija« kao i knjiga Roberta S. Pindycka i Daniela L. Rubinfelda »Mikroekonomija«.

Područje investicija zatvara se sa radovima Gerhard Seicht, »Investition und Finanzierung« i Dietera Schneidera »Investition, Finanzierung und Besteuerung«. Knjiga Ralph D Stacey »Strateški menadžment i organizacijska dinamika« pokrivalo mi je važno područje strateškog menadžmenta ali upravo na način da se savršeno nastavlja na prvi dio vezan uz teoriju sustava i postavljanje uspješne organizacije koja djeluje u stanju stabilnosti i sklada i prilagođava se namjerno svojoj okolini. Od financijskih udžbenika »Financijsko upravljanje i politika« Von Horne, J. C. bila je knjiga koju sam morao često otvarati.

Od domaćih autora koji su se sistematično bavili područjem Gospodarskog sustava Hrvatske a koje sam najčešće koristio spadaju knjige i radovi akademika Vladimira Stipetića, akademika Jakova Sirotkovića, Ive i Gordana Družića, Dragana Vojnića i Mate Babića. Uz spomenute autore i i literaturu

koja se nalazi u popisu literature, korišteni su i brojni drugi izvori, a posebno aktualne internet stranice iz popisa literature.

Treće područje je područje turističkog sustava gdje su od inozemne literature korišteni posebno radovi Alberta Sesse neospornog autoriteta na području turizma i teorije sustava i njegovi radovi »Il sustavo turistico nazionale« »La scienza dei sistemi per lo sviluppo del turismo“, kao i radovi profesora Hunzikera »Betriebswirtschaftslehre des Fremdenverkehrs« te Kaisera, C. Jr. i Larrya, E., H., »Tourism, planning and development“. Knjige još dvojice autoriteta s područja turizma i turističkog razvoja, Josta Krippendorfa »Marketing et tourisme“ kao i profesora Kaspara »Die Fremdenverkehrslehre im Grundriss« su također nezaobilazna i neophodna štiva. Iako relativno stara po datumu, ali nikako po aktualnosti je knjiga profesora Krapfa »Tourism as a Factor in Economic Development“.

Od domaćih autora korišteni su radovi Dragutina Alfiera, Ivana Antunca, Antuna Kobašića, Ante Dulčića, Borisa Vukonića, Ante Cicvarića, Ljubomira Jurčića, Ante Radnića, Ivanke Avelini Holjevac i drugih autora prema prezentiranom popisu literature.

„Posebno su mi pomogle knjige Ante Cicvarića »Turizam i privredni razvoj Jugoslavije“ – kaže autor - koja je možda i najbliža ovoj knjizi prema odabranoj temi. Knjiga prof. Dulčića »Upravljanje razvojem turizma“ je također jedna od knjiga koje sam često otvarao, dok me je prof. Jurčić svojim radom »Multiplikativni efekti hrvatskog turizma“, približio kvantitativnom odnosu turizma i ostalih djelatnosti koje u njemu sudjeluju...

...Svakako da je ovo osnovna literatura, iako moram reći da su na moje sudove i razmišljanja koja su dana u ovoj knjizi utjecali i brojni drugi spomenuti, ali nažalost i brojni nespomenuti autori na čemu im se svima od srca zahvaljujem.“

Knjiga je u prvom redu namijenjena studentima, ali i svima onima koje zanima ova tematika, napose poslovnim ljudima u turizmu i onima koji se na bilo koji način bave turizmom ili se za njega zanimaju. Čitajući ovu knjigu dobiva se dojam da je autor sakupio golemu količinu znanja o turizmu i predočio nam to znanje na vrlo čitljiv način. Za nas koji smo se turizmom bavili u njegovim počecima (sedamdesetih godina bio sam direktor turističke škole u Puli i sudjelovao u prvim projektima razvoja istarskog turizma), B. Blažević pruža mnoštvo informacija koje daju uvid u nove turističke trendove i to na smislen i kritičan način, obuhvaćajući u taj kompleks sve što čini jedan sistem znanja.

